

Planlama Sürecine Görsel Peyzaj Analizi ile Etik Yaklaşım: Amasra Örneği

*¹Deniz Çelik ve ²Sebahat Açıksöz

*¹Bartın Meslek Yüksek Okulu, Peyzaj ve Süs Bitkileri Programı, Bartın Üniversitesi, Türkiye

²Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bartın Üniversitesi, Türkiye

Özet

Endüstri devriminden sonra kırsal ve doğal alanlarda azalma, kentsel alanlarda artış ile çarpık kentleşme gündeme gelmiştir. Bu nedenle, imar planlarının yapılmasında ve revizyonunda uzman kişilerin, ilgili paydaşların ve halkın katılımı büyük önem taşımaktadır. Araştırmada Görsel Peyzaj Analizi (GPA) kullanılarak halkın ve ilgili uzmanların mevcut doğal ve kültürel yapıyı koruma konusundaki yaklaşımlarının etik açıdan değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma alanı olarak Bartın İli'ne bağlı Amasra İlçesi seçilmiştir. Araştırma dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Bunlar; literatür taraması, alan analizleri, yerli halka ve uzman gruba anket çalışması, verilerin değerlendirilmesi, sonuç ve önerilerdir. Sonuç olarak GPA ile görsel peyzaj değerleri Amasra için etik bir anlayışla yorumlanmıştır. Böylece, imar planlarının gelişim yönü, sınırları, yapı ve nüfus yoğunluğu saptanarak, kent içi ve yakın çevresindeki peyzajların korunması mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İmar planı, Görsel Peyzaj Analizi, Etik, Amasra, Bartın.

The Ethical Approach to Planning Process with Visual Landscape Analysis: The Case of Amasra

Abstract

After the industrial revolution, a decrease in rural and natural areas, an increase in urban areas and unplanned urbanization are among the current issues. Therefore, the participation of professionals, relevant stakeholders and public in the development plans and the revision of these plans are significantly important. This study aims to evaluate the approaches of people and relevant professionals with regards to the protection of existing natural and cultural structure using Visual Landscape Analysis, ethically. The area of the study was chosen as Amasra district of Bartın province. The study was carried out in four phases. These are literature review, field analysis, questionnaire study implemented on local people and professional group, the assessment of the data, result and suggestion. As a result, visual landscape values were interpreted with an ethical point of view using Visual Landscape Analysis. Thus, it will be possible the protection of the landscapes in and around the province by determining the direction of development of urban plans, its boundary, building and the density of population.

Key words: Urban plan, Visual Landscape Analysis, Ethics, Amasra, Bartın.

1. Giriş

Welan 1998'e göre, insan yaşamı, gelişmiş ya da gelişmemiş toplumlar olsun diğer insanlarla ilişkilerinde belli davranışlar çerçevesinde devam eder. Fakat bu davranışların hepsi belli kurallar çerçevesinde gerçekleşmez. İnsan davranışları yaptırıma tabi olanlar ve yaptırıma tabi olmayanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Kurallar tarafından belirlenmeyen insan davranışlarında kendisi karar almak ve uygulamak zorundadır. Bu davranışların doğru mu yanlış mı diye sorgulanmaya başlanması ve bu sorulara cevap aranması felsefenin bir alt dalı olan etik ile mümkün olmaktadır. Stuhlmann-Laeisz 1991, Pieper 1999, Hilav 1981'e göre, etik, gelenek ve görenek gibi insanların birbirleriyle olan ilişkilerini ve davranış biçimlerini ya da kişilerin davranışlarını, toplumda yerleşmiş olan kuralları ve değer ölçülerini sorgulamaya, iyi olanın ne olduğunu bulmaya çalışan çabaları ifade etmektedir. [1].

Patton ve Sawicki 1986'ya göre ise, etik kavramı kültürel, sosyal, iş ve hukuki değerler arasındaki çelişkiyi ve sorunların çözümünü kapsayan felsefi bir alandır. Ahlak konusuna dahil olduğundan dolayı modern düşünce sisteminde bilim alanına giremeyecek bir konu gibi algılanmış, fakat günümüzde bilimle iç içe geçmiş durumdadır. Etik, insan yaşamını doğrudan ilgilendiren tıp, hukuk, inşaat mühendisliği, askeri vb konularda da tartışılmaktadır. İnsanın insanla olan ilişkisini değil insanın canlı ve cansız tüm varlıklarla olan ilişkisini konu alan ise yaşam/çevre etiğidir [2]. Çevre etiği, her şeyden önce insanın doğal çevresine karşı birtakım sorumlulukları olduğu kabulüne dayanmakta olup, teknolojinin ilerlemesi ve hızlı gelişmesi sonucunda doğaya verdiği zarar ve kirlenmeyle ortaya çıkmıştır [3].

Şehir planlamasında ise Politika Analizi Etiği, Planlama Etiği, Çevre/Ekoloji Etiği, İş Etiği, Sağlık Etiği gibi alt alanlarda etik konuları önem kazanmaktadır. Ülkemizde planlama konusunda etik kaygıların en yoğun yaşandığı konuların başında ise, kamu yararı ilkesi, planlamanın uzun vade sonuçlarına hakim olma, katılımcılık ve azınlıkların plana etki etmesi, kültürel, tarihi, çevre koruma gibi değerlerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gibi konular gelmektedir. Bu konulardan ön plana çıkan konu ise kamu yararı ilkesidir. Bu ilke azınlıkların değil, çoğunluğun çıkarı için çalışır. Bu kapsamda planlama kurumunun açık ve şeffaf olması gerekmektedir [2].

Çevre Etiği içinde yer alan peyzaj bileşenleri peyzajın fiziksel yapısını oluşturan arazi formu ve arazi örtüsü olarak tanımlanabilmektedir [4]. Peyzajı oluşturan temel bileşenlere peyzaja bakan kişinin çizgi, biçim, renk, doku ve ölçek bazında algısal tepkisinin göstergesi olan estetik nitelikler de dahil edilebilmektedir [5]. Peyzajın görsel karakteri doğal ve insan yapımı elemanlar ile görsel olarak saptanabilen fiziksel ve biyolojik kaynaklardan oluşmaktadır. Yeni gelişme faaliyetlerinin neden olduğu fiziksel değişiklikler ise peyzajın görsel kalitesi üzerinde etkili olmaktadır [6].

GPA üç temel aşamayı kapsamaktadır. 1. Peyzajın envanterinin çıkarılması, tanımlanması ve sınıflandırılması. 2. Değer yargılarının ölçülmesi ve araştırılması ya da görsel peyzaj tercihlerinin

*Corresponding author: Address: Faculty of Engineering, Department of Civil Engineering Sakarya University, 54187, Sakarya TURKEY. E-mail address: caglar@sakarya.edu.tr, Phone: +902642955752 Fax: +902642955601

yapılması. 3. Bireysel peyzaj tipleri için bireysel ya da toplumsal tercihler açısından nesnel görsel peyzaj kalitesinin değerlendirilmesi. Bu üç aşama görsel peyzaj analizini oluşturmaktadır. Diğer peyzaj analizleri ile birlikte kullanıldığı zaman peyzaj planlama, tasarım, mühendislik ve yönetimi için yararlı bilgi sunmaktadır [7]. Görsel peyzaj kalite değerlendirmesi, orman peyzajlarında, doğal parklarda, tarihi çevrelerde, kentsel ve kırsal peyzajlarda, karayolu peyzajlarında vb peyzajlarda kullanılabilir [8].

Peyzajın görsel elemanları sadece estetik değer sunmamakta, aynı zamanda bu değerlerin fiziksel, kültürel ve ekonomik yapı ile olan karşılıklı ilişkilerini de vermektedir. Bugün, görsel kalite değerlendirmesi planlama çalışmalarında veri elde etmek için daha önemli hale gelmiştir. Görsel kalite değerlendirmesinin amaçları kültürel miras koruma programı çerçevesinde korunacak alanları listelemek ve belirlemek; bir peyzajın estetik olup olmadığına karar vermek; bir alandaki tercihleri etkileyen fiziksel peyzaj bileşenlerini ve bazı faktörleri tanımlamaya ve belirlemeye yardımcı olmaktır. [8].

Bartın İli'nin Amasra İlçesi de önemli doğal ve kültürel peyzaj alanlarına sahiptir. İlçenin planlama sürecinde bu değerlerin zamanla korunamadığı ve birtakım tahribatların gündeme geldiği gözlenmiştir. Bu nedenle araştırmada Amasra İlçesi'nde GPA kullanılarak halkın ve ilgili uzmanların mevcut doğal ve kültürel yapıyı koruma konusundaki yaklaşımlarının etik açıdan değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini Bartın İlinin Amasra İlçesi oluşturmaktadır. Amasra, Karadeniz Bölgesinin batısında Bartın İline bağlı bir ilçedir. M.Ö. 12. yüzyılda Sesamos adıyla Fenikeliler tarafından kurulmuştur. Fenikelilerden sonra Miletoslar, Kimerler, Libyalılar ve Makedonya Krallığı tarafından yönetilmiştir. M.Ö. 70 yılına kadar şehir sık sık el değiştirerek bağımsız beylerin, Pontus'ların, daha sonrada Romalıların M.S. 13.yüzyılda Cenovalıların, 1460 yılında da Osmanlıların yönetiminde kalmıştır. Amasra 41°45' kuzey enlemi ile 32°1' doğu boylamı üzerindedir. Kuzeyinde Karadeniz, güney ve güneybatısında Bartın İli, doğusunda Kurucaşile İlçesi yer almaktadır. İlçenin yüzölçümü 115 kilometrekaredir. Nüfus yoğunluğu yaz ve kış ayları ile turizm hareketlerine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. İlçede ekonomi maden kömürü üretimi ve turizm üzerine kuruludur [9].

Amasra İlçesi'nin görsel peyzaj açısından yüksek potansiyele sahip olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle Bartın İlinin Amasra İlçesi GPA'nın değerlendirilmesi amacıyla seçilmiştir. GPA'nın değerlendirilmesinde birçok yöntem kullanılmaktadır. Araştırmada kullanılan GPA aşağıdaki çalışmalara dayanmaktadır. Bu çalışmalarda genel olarak kırsal ya da kentsel peyzajın görsel kalitesinin değerlendirilmesinde, alana ilişkin fotoğraflar kullanılarak anket çalışması yapılmıştır [4, 8, 10, 11, 12].

Araştırma beş aşamadan oluşan bir yöntem kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bunlar; literatür taraması ve verilerin elde edilmesi; araştırma alanında yer alan doğal ve kültürel özellikleri nedeniyle görsel açıdan peyzaj değeri yüksek alanların analizi; yerli halka ve uzman grubuna

(peyzaj mimarları, şehir plancıları, mimarlar, psikologlar, sosyologlar vb.) anket çalışması; değerlendirme ile sonuç ve önerilerdir. Araştırmanın ankete ilişkin yöntemi ise doğal ve kültürel peyzaj özelliklerini içeren alana hâkim bakı noktalarından fotoğrafların çekilmesi; halka ve uzmanlara yapılan toplantılar: Fotoğrafları içeren PowerPoint sunum ile birlikte “Amasra Yerleşiminin Görsel Kalite Yönünden Değerlendirilmesi” ve “Görsel Analiz Değerlendirme Formu: Amasra Örneği” anketinin uygulanması ile değerlendirme olmak üzere üç bölümü kapsamaktadır.

Bu araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. I. bölümü 2008, II. bölüm 2014 yılında tamamlanmıştır. Bu bölümlerde, araştırma alanının alana hâkim bakı noktalarından farklı mevsimlerde ve günün farklı saatlerinde fotoğraflar çekilmiştir. Fotoğraflardan doğal ve kültürel özellikleri nedeniyle görsel açıdan peyzaj değeri yüksek alanlara sahip olanları tercih edilmiştir. Toplam 500’den fazla fotoğraf çekilmiş olup, 20 adet fotoğraf uzman kişilere ve yerel halka yapılan anket çalışmasında kullanılmıştır. “Amasra Yerleşiminin Görsel Kalite Yönünden Değerlendirilmesi” anketi uzman kişilere uygulanmıştır. Morfolojik yapı, bitki örtüsü, su varlığı, renk, algılanabilirlik, kültürel elemanlar ve etkileşim alanı gibi ana parametrelerin yer aldığı “Amasra İlçesi Görsel Kalite Değer Belirleme” ölçütlerine göre 20 adet fotoğrafın 5 saniyelik sunumlar ile değerlendirilmesi istenmiştir. Denekler fotoğraflara baktıklarında fotoğrafları bu ölçütlere göre değerlendirmiş ve 1 ile 5 arasında bir puanlandırmışlardır. Aynı anket Amasra’da yaşayan yerel halka da uygulanmıştır. Elde edilen anketler kullanılarak katılımcıların profili ile görsel peyzaj değeri yüksek olan alanlar saptanmış ve bu alanlardaki ana parametreler sorgulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 16.0 versiyonu ve Excel programları kullanılarak değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Anket çalışması sonucunda “Görsel Analiz Değerlendirme Formu: Amasra Örneği” formları farklı meslek grupları ve Amasra halkı tarafından doldurulmuştur. Farklı meslek gruplarına ait katılımcılar peyzaj mimarı, orman mühendisi, çevre mühendisi, işletme yönetimi, inşaat mühendisi, mimar, psikolojik danışman, sosyolog, psikolog ve planlama uzmanıdır.

2008 yılında ankete katılan yerel halkın %58’i erkek, %42’si kadındır. Deneklerin %58’inin görsel peyzaj kalitesi ile ilgili bilgi düzeyi ortadır, fakat yerleşim alanları ve çevresinde görsel peyzaj kalitesini %75 oranında çok önemli bulmakta ve Amasra yerleşiminin gelişiminde görsel peyzaj kalitesinin korunmadığını düşünmektedir. Uzman grubun %56’sı erkek, %44’ü kadındır. Bunların %6 çok iyi, %28’i iyi, %17’si orta düzeyde görsel peyzaj kalitesi bilgisine sahiptir. Görsel peyzaj kalitesini %61 oranı çok önemli bulmakta ve %94 oranı görsel peyzaj kalitesinin korunmadığını ifade etmektedir.

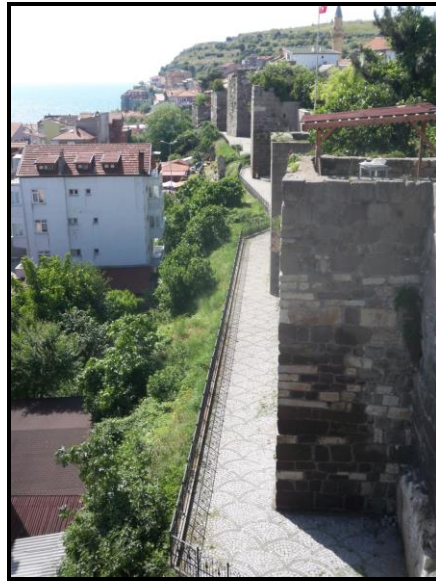
2014 yılında yapılan ankete katılan yerel halkın %80’i erkek, %20’si kadındır. Bunların %40’ı çok az, %30’u orta düzeyde görsel peyzaj kalitesi bilgisine sahiptir. Yerleşim alanları ve çevresinde görsel peyzaj kalitesini %60 oranı çok önemli bulmakta ve %70 oranı ise Amasra yerleşiminin gelişiminde görsel peyzaj kalitesinin korunmadığını ifade etmektedir. Uzmanların ise %50’si kadın, %50’si erkektir. Bu grubun %18’i çok iyi, %28’i iyi, %22’si orta düzeyde

görsel peyzaj kalitesi bilgisine sahiptir. Görsel peyzaj kalitesini %72 oranı çok önemli bulmakta ve %94 oranı ise görsel peyzaj kalitesinin korunmadığını ifade etmektedir.

2008 yılında uzmanlarca fotoğrafların değerlendirilmesi sonucunda 13. fotoğraf (Şekil 1) en yüksek, 20. fotoğraf (Şekil 2) en düşük puanı almıştır. 13. fotoğrafta “suyun varlığı” parametresi en yüksek puanı alırken, en düşük puanı alan parametre ise etkileşim alanındaki Amasra-Kurucaşile yolunun olumsuz etkisidir. En düşük puanı alan 20. fotoğraf ise; ana parametrelerden kale, köprü gibi tarihi yapıların yer aldığı kültürel elemanlar parametresinden en yüksek puanı, etkileşim alanındaki Amasra-Kurucaşile yolunun olumlu etkisi parametresinden en düşük puanı almıştır.

Şekil 1. (13. Fotoğraf) Uzmanlar tarafından en yüksek puanı alan fotoğraf (orijinal 2008).

Şekil 2. (20. Fotoğraf) Uzmanlar tarafından en düşük puanı alan fotoğraf (orijinal 2008).

2008 yılında yerel halkın değerlendirmesi sonucunda 1. fotoğraf (Şekil 3) en yüksek, 11. fotoğraf (Şekil 4) en düşük puanı almıştır. En yüksek puanı alan fotoğraftaki en yüksek puanı alan parametre suyun varlığı, en düşük puanı alan parametre ise, kültürel elemanlardan insan yapımı elemanların olumsuz etkisi içinde bulunan çarpık kentleşme, endüstri alanları, enerji hatları vb'dir. En düşük puanı alan fotoğraf morfolojik yapı parametresinden en yüksek puanı, tarihi yapıların yer aldığı kültürel elemanlar parametresinden ise en düşük puanı almıştır.

Şekil 3. (1. Fotoğraf)

Şekil 4. (11. Fotoğraf)

Şekil 3. Yerel halk tarafından en yüksek puanı alan fotoğraf (orijinal 2008).

Şekil 4. Yerel halk tarafından en düşük puanı alan fotoğraf (orijinal 2008).

Araştırmanın ikinci aşamasında 2014 yılında Amasra'da yaşayan yerel halk ve uzmanlar ile anket çalışması tekrarlanmıştır. Uzman kişilerin değerlendirmesi sonucunda 3. fotoğraf (Şekil 5) en yüksek, 11. Fotoğraf (Şekil 6) en düşük puanı almıştır. En yüksek puanı alan fotoğraf morfolojik yapı ve bitki örtüsü ana parametrelerinden en yüksek puanı; Amasra-Kurucaşile yolunun olumlu etkisi parametresinden ise en düşük puanı almıştır. En düşük puanı alan fotoğraf ise morfolojik yapı ana parametresi en yüksek puanı; kültürel elemanlardan insan yapımı elemanların olumsuz etkisi içinde bulunan çarpık kentleşme, endüstri alanları, enerji hatları vb. parametresi en düşük puanı almıştır.

Şekil 5. (3. Fotoğraf)

Şekil 6. (11. Fotoğraf)

Şekil 5. Uzmanlar tarafından en yüksek puanı alan fotoğraf (orijinal 2014).

Şekil 6. Uzmanlar tarafından en düşük puanı alan fotoğraf (orijinal 2014).

Yerel halkın 2014 yılındaki fotoğrafları değerlendirmesi sonucunda 4. fotoğraf (Şekil 7) en yüksek, 11. fotoğraf (Şekil 8) en düşük puanı almıştır. En yüksek puanı alan fotoğrafın en yüksek puanı alan parametresi rölyef özellikleri ile ön plana çıkan morfolojik yapıdır. En düşük puanı Amasra-Kurucaşile yolunun olumlu etkisi almıştır. En düşük puanı alan fotoğrafın yine morfolojik yapı parametresi en yüksek puanı almıştır. Amasra-Kurucaşile yolunun olumlu etkisi ise en düşük puanı almıştır.

Şekil 7. (4. Fotoğraf)

Şekil 8. (11. Fotoğraf)

Şekil 7. Yerel halk tarafından en yüksek puanı alan fotoğraf (orijinal 2014).

Şekil 8. Yerel halk tarafından en düşük puanı alan fotoğraf (orijinal 2014).

2008 ve 2014 yıllarında gerçekleştirilen anket çalışmasından elde edilen veriler Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1: Görsel Peyzaj Analizinde Min ve Max Puan Alan Ana Parametreler

	Yerel Halk				Uzman			
	2008		2014		2008		2014	
	Max Puan Alan Foto (1.)	Min Puan Alan Foto (11.)	Max Puan Alan Foto (4.)	Min Puan Alan Foto (11.)	Max Puan Alan Foto (13.)	Min Puan Alan Foto (20.)	Max Puan Alan Foto (3.)	Min Puan Alan Foto (11.)
Max Puan Alan Ana Parametreler	Su Varlığı	Morfolojik Yapı	Morfolojik Yapı	Morfolojik Yapı	Su Varlığı	Kültürel Elemanlar (Tarihî yapılar)	Morfolojik Yapı, Bitki Örtüsü	Morfolojik Yapı
Min Puan Alan Ana Parametreler	Kültürel Elemanlar (Çarpık kentleşme, endüstri alanları,	Kültürel Elemanlar (Tarihî yapılar)	Etkileşim Alanı (Olumlu Etkisi)	Etkileşim Alanı (Olumlu Etkisi)	Etkileşim Alanı (Olumsuz Etkisi)	Etkileşim Alanı (Olumlu Etkisi)	Etkileşim Alanı (Olumlu Etkisi)	Kültürel Elemanlar (Çarpık kentleşme, endüstri alanları,

	enerji hatları vb.)							enerji hatları vb.)
--	---------------------	--	--	--	--	--	--	---------------------

Amasra'da uygulanan anket verilerinin yanı sıra GPA ve etik kapsamında Amasra İlçesinin planlama sürecine ilişkin plan notları aşağıda özetlenmiştir.

Amasra İlçesinde Antik Kent kalıntılarını korumaya yönelik ilk karar Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 11.09.1976 tarihinde alınmıştır. Bu kararla kentin ve gelişme alanlarının büyük bir bölümü II. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı ilan edilmiştir. Ayrıca, tarihsel doku içerisinde yeni yapılanma üç kat ile sınırlandırılmış, I. ve II. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanları'na yeni yapılanma yasağı getirilmiş, diğer alanlarda Müze uzmanları denetiminde yapılanmaya izin verilmiştir. Alınan plan kararlarının izlenememesi ve yeterli yaptırım gücünün olmaması bazı sorunlara neden olmuştur [13]. Bu tarihten sonra planlarda sit alanlarının derecesi düşürülmüş ve yapı kat adetlerinde artışlar söz konusu olmuştur. Bu durum Amasra İlçesi'nin görsel peyzaj değerini olumsuz yönde etkilemiş; planlama süreci ve etik açısından sorunlar yaratmıştır.

Amasra Sit Alanları Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 01.06.1985 tarih ve 1098 sayılı kararı ile yeniden gözden geçirilmiştir. Bu kapsamda; II. Derece Sit Alanı içerisinde yer alan bazı alanlar, III. Derece Sit Alanı olarak değiştirilmiş; Tekketepe Mevkii I. Derece Arkeolojik Sit Alanı'ndan III. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı'na alınmış; III. Derece Arkeolojik Sit Alanlarına yeni yapılanma yasağı getirilmiştir. Bu süreçte Amasra sur duvarlarını örten, kentin silüetini bozan çok katlı ve çarpık yapılaşma meydana gelmiştir [13]

1986 yılında 1/1000 ölçekli Amasra İmar Planı onanmıştır. Bu planın açıklama raporunda bazı alanlar sit dışına çıkarılmış, yeni konut alanları iskana açılmış, yoğunluk ve kat artışı olmuştur. Plan dışı ve çok katlı yapılar bu süreçte resmîyet kazanmıştır. Turizmi teşvik amacıyla otel, motel ve pansiyonculuğun geliştirilmesi için 4-5 katlı yapıya izin verilmiştir. Fakat iyi niyetli olan bu yaklaşım plan dışı yapılaşma ve kat yüksekliği artışının temelini oluşturmuştur [14].

1/1000 ölçekli Amasra Koruma İmar Planı 1987 tarihinde Koruma Kurulu tarafından onaylanmıştır. Bu tarihten sonra kat adeti ve yoğunluk artırılmıştır. Amasra'da Arkeolojik Sit Alanlarında ortaya çıkan yapılaşma bölgeleri, imar adaları haline getirilerek III. Derece Arkeolojik Sit Bölgesi içine alınmış, bu bölgeler II. Derece Arkeolojik Sit kapsamından çıkarılmıştır. Böylece, mevcut yapılaşmanın yasallaşması sağlanmış, altyapı vb. sorunların çözümünde yönetsel kolaylıklar getirilmiştir. Ancak, bu karar alanın tamamen Koruma Kurulu denetiminden çıkarılarak planlı olsa da yoğun bir şekilde yapılaştırılması sonucunu doğurmuştur. Günümüzde de planlama ve etik konusunda benzer sorunlar yaşanmaktadır. Planlama alanının bir kısmının 02.06.2004 tarihinde alınan 25 Sayılı Belediye Meclis Kararı ile beş kata yükseltilmesi, bu kararlar alındıktan sonra plan değişikliği yapılmaması ve Koruma Kurulu görüşü olmadan uygulama yapılması nedeni ile alanın büyük bir kısmı 4-5 kat olarak yapılaşmıştır [15]. Bu durumda yapılan revizyonlarda kamu yararının ne kadar göz önüne alındığı sorgulanmalıdır.

Özellikle kat yüksekliği artışı, yeni imar adalarının oluşması toplumda her geçen gün rant beklentisinin de artmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda ilçedeki arsa değerlerinin beklenmedik bir şekilde artışının toplumun etik değerleriyle ne kadar örtüştüğü de ayrıca tartışılması gereken önemli bir konudur.

Amasra'daki planlama sürecinde yaşanan sorunların yanı sıra yapılması planlanan termik santralde etik, özellikle çevre etiği açısından önemli bir sorun oluşturmaktadır. Aynı alanla ilgili olarak kurumlar arası farklı kararlar mevcuttu. Bu kapsamda 21.02.2014 tarihli Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na yazılan görüşü aşağıdaki gibi özetlenebilir: Amasra İlçesi, Gömü Köyü ve Tarlaağzı Köyü sınırları içinde Çapak Köyü Mevkii sınırlarında gerçekleştirilmesi planlanan Termik Santral alanının 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilen herhangi bir Turizm merkezi veya Kültür ve Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi kapsamında kalmadığı tespit edilmiştir. [16]. Oysa Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Yılı Hedeflerinde Karadeniz Bölgesinde yer alan Bolu, Zonguldak, Bartın, Kastamonu ve Sinop illerini kapsayan bölge, biyolojik çeşitlilik ve ekoturizm potansiyeli açısından öncelikle ekoturizmin geliştirileceği bölgeler olarak belirlenmiştir. Bölge kültür, kıyı ve doğa turizmi çerçevesinde geliştirilecektir. Bu koridordaki, Şile, Akçakoca, Amasra, Cide, Çaylıoğlu ve Sinop yerleşmelerinde yer alan balıkçı barınaklarının yatları kabul edebilecek şekilde yenilenerek marina/balıkçı köyü kavramı çerçevesinde turizm gelişimi sağlanacağı ifade edilmektedir [17].

Günümüzde üst plan kararları ile aynı alan için yıllar içinde gelişen alt planların birbiri ile örtüşmediği ve etik sorunlara neden olduğu görülmektedir. Bu durum halkın planlama sürecine olan güvenini azaltmakta ve önceki planlara bağlı olarak yapılan yatırımlar ve girişimler anlamını yitirmektedir.

4. Sonuçlar

Günlük yaşantıda insanların birbirine karşı olan davranışlarını inceleyen etik; hukuk, tıp, savaş, çevre vb. konularda da söz konusu olmaktadır. Özellikle iş etiği, sağlık ve çevre etiği planlama ile ilgili etik konulardır. Planlama boyutunda etik açıdan ön plana çıkan ve tartışılan konulardan biri kamu yararı ilkesidir. Günümüzde kamu yararı ilkesi aynı alan için farklı meslek disiplinleri tarafından birbiri ile çelişecek kadar farklılık gösterebilmektedir. Bu çalışmada söz konusu olan kamu yararı; ekolojik plancı gözüyle koruma öncelikli ve sürdürülebilir plan kararlarını içermektedir.

Planlama boyutunda peyzaj planları da söz konusu olup, etik kaygılar doğal ve kültürel peyzajların korunması açısından da önem taşımaktadır. Doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin planlama sürecinde uzun vade korunmasına ilişkin karar verirken kullanılan yöntemlerden biri de GPA'dır.

Bartın İli'nin Amasra İlçesi de önemli doğal ve kültürel peyzaj alanlarına sahiptir. Çalışmada Amasra İlçesi'nde GPA kullanılarak halkın ve ilgili uzmanların mevcut doğal ve kültürel yapıyı koruma konusundaki yaklaşımları etik açıdan değerlendirilmiştir. Bu kapsamda yapılan 2008 ve 2014 yıllarındaki anket çalışmalarında en yüksek puan alan parametreler su varlığı ve morfolojik

yapı, min puan alan parametreler ise çarpık kentleşme, endüstri alanları, enerji hatları vb. alanlar ile yeni yapılan Amasra karayolunun etkisidir. Ancak 2014 yılındaki en yüksek puan alan parametrelere bitki örtüsü ve tarihi yapılar eklenmiştir.

2008 ve 2014 yıllarındaki anket çalışmasında, Amasra ilçesindeki yerleşim alanları ve çevresinde görsel peyzaj kalitesinin önemini sorgulandığı sorunun yanıtı; hem halkın hem de uzmanların çoğunluğu tarafından “çok önemli” olarak ifade edilmiştir. Görsel peyzaj kalitesinin önemine ilişkin bu oran 2014 yılındaki anket çalışmasında özellikle uzman görüşlerinde artış gösterdiği saptanmıştır. Bu durumun peyzajın korunmasına ilişkin bilgi düzeyinin/hassasiyetin yıllar içinde arttığı olarak yorumlanabilir. Amasra yerleşiminin gelişiminde görsel peyzaj kalitesinin korunup korunmadığına ilişkin sorunun yanıtı ise, her iki yıl için de benzerlik göstermekte olup, hem halk hem de uzmanlar tarafında görsel peyzaj kalitesinin korunmadığı şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Buna ek olarak deneklerin bu konudaki görüşleri aşağıda özetlenmiştir: Panlama ve görsel peyzaj değerlerinin korunmasına ilişkin yerel yönetimler tarafından yeterince çalışma yapılmadığı; açık ve yeşil alanın yetersiz olduğu; doğal, kültürel ve tarihi doku gözönünde bulundurulmadan yapılaşmaya izin verildiği; yeni yapılan binaların cephe boyamalarının Amasra'nın tarihi yapısına uygun olmadığı ve tarihi yapıların korunmadığı vb.

Anketler sonucunda fotoğraflar aldıkları puanlara göre sıralanmış, Amasra merkez ve yakın çevresindeki öncelikli peyzaj koruma alanlarının tespit edilmesine yönelik altlık oluşturulmuştur. Bu tespitler ile Amasra İlçesi imar planlarında yeni yerleşim alanlarının yeri, yoğunluğu ile korunması gereken doğal peyzaj alanları belirlenebilecektir.

Amasra İlçesine ait plan raporları incelendiğinde doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin görsel peyzaj kapsamında korunmasına ilişkin olarak temelde mevcut sit alanlarının değerinin düşürüldüğü; yapılarda kat adetlerinde artış olduğu ya da bazı alanların sit alanı dışına çıkarıldığı tespit edilmiştir. Bu değişiklikler mevcut olan yapı kitlesinin artışına, ilçede kitle-boşluk alanında dengesizliklere, kent silüetinin değişmesine, ön plana çıkan doğal ve kültürel değerlerin görsel algısında azalmaya neden olmaktadır.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 kapsamında Amasra İlçe'sinin de yer aldığı Batı Karadeniz Kıyı Koridoru boyunca ekoturizm öncelikli turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilip, geliştirilmesi hedeflenirken Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Amasra İlçesi'nde Termik Santral alanının bulunduğu bölgenin Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilen herhangi bir Turizm merkezi veya Kültür ve Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi kapsamında kalmadığının tespit edilerek açıklanması etik açıdan sorgulanması gereken önemli bir konudur.

Son verirken Amasra İlçesinde GPA kapsamında yapılan bu araştırmada planlama sürecinde özellikle imar planlarına, sit alanlarına ve termik santrale ilişkin sorunlar vurgulanmıştır. Bu sorunlara ilişkin yerel halk ve uzmanların etik açıdan benzer kaygılar taşıdığı görülmektedir. Sorunların çözümüne yönelik merkezi ve yerel yönetimler, ilgili uzmanlar, Sivil Toplum Kuruluşları, Üniversiteler ve yerel halk birlikte çalışmalı ve karar mekanizmasında yer almalıdır. Halk katılımının yanı sıra kurum içi ve kurumlar arası koordinasyonun artmasıyla üst plan kararlarının izlenmesi ve uygulanabilirliğinin sağlanması halkın planlama sürecine olan güvenini artıracak ve planlama kararlarına bağlı olarak özellikle turizm kapsamında yapılan yatırım ve

girişimler gerçekleştirilebilecektir. Ayrıca bu araştırmadan elde edilen veriler ile imar planlarının gelişim yönü, sınırları, yapı ve nüfus yoğunluğu saptanarak, kent içi ve yakın çevresindeki peyzajların korunmasının mümkün olacağı öngörülmektedir.

Teşekkür

Bu araştırma Bartın Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında yürütülen BAP-2012-1-49 nolu ve Planlama Sürecinde Görsel Peyzaj Analizi: Amasra Örneği başlıklı kapsamlı araştırma projesinden hazırlanmıştır. Bu kapsamında Bartın Üniversitesi'ne desteklerinden dolayı teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- [1] Kılıç S. Çevre Etiği. Ankara: Orion Kitabevi; 2013.
- [2] Duvarcı Y. Planlama Mesleğine ve Planlama İlkelerine Etik Açısından Eleştirel Bir Bakış. Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını 2004;28:14–27.
- [3] Cevizci A. Uygulamalı Etik. 1. Baskı. İstanbul: Say Yayınları; 2013.
- [4] Yeomans W C. Visual Resource Assessment-A User Guide-MOE Manual 2. 1. Baskı. Victoria B. C. 1983.
- [5] Visual Landscape Design Training Manual. British Columbia Forest Service. Recreation Branch Publication. Canada;1994.
- [6] Amir S, Gidalizon E. Expert-based method for the evaluation of visual absorption capacity of the landscape. Journal of Environmental Management 1990; 30: 251-263
- [7] Unwin K.I. The Relationship of Observer and Landscape in Landscape Evaluation. JSTOR Transactions of the Institute of British Geographers 1975;66: 130-134.
- [8] Bulut Z, Yılmaz H. Determination of landscape beauties through visual quality assessment method: a case study for Kemaliye (Erzincan/Turkey). Environ Monit Assess 2008; 141:121–129
- [8]. Kane P. S. Assessing landscape attractiveness: A comparative test of two new method. Applied Geography, 1981;1:77–96.)
- [9]Anonim. Amasra (Bartın) Nazım İmar Planı-Revizyon İmar Planı-İlave İmar planı Açıklama Raporu. Amasra Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğü, 2014.
- [10] Arriaza M, Cañas-Ortega J. F, Cañas-Madueño J. A, Ruiz-Aviles P. Assessing the visual quality of rural landscapes. Landscape and Urban Planning. 2004;69:115–125
- [11] Daniel T.C. Whither scenic beauty? Visual landscape quality assessment in the 21 st century. Landscape and Urban Planning 2001;54:267–281.
- [12] Acar H, Eroğlu E, Acar C. Landscape values of rocky habitats in urban and semi-urban context of Turkey: A study of Tokat city. Journal of Food, Agriculture & Environment 2013;11(2):1200-1211
- [13]Tuncer M. Amasra'da Kültürel Turizm Amaçlı Koruma Politikaları. Avrasya Uluslar arası Turizm Semineri, Turizm Forumu:2005. mehmet-urbanplanning.blogspot.com/.../amasrada-kltrl-turizm-amali-k. Erişim tarihi: 17.06.2014.
- [14] Anonim. Amasra İmar Planı (1/1000) Açıklama Raporu. Amasra Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğü, 1986.

[15] Anonim. Amasra Belediye Başkanlığı Amasra Kum Mahallesi (A Bölgesi) Plan Revizyonu Plan Açıklama Raporu. 2006.

[16] Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü'nün Çevre ve Şehircilik Bakanlığına yazdığı 37768 sayılı üst yazısı.

[17] Türkiye Turizm Stratejisi 2023. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ankara:2007.

www.kuzka.org.tr/dosya/turizm_stratejisi_2023.pdf. Erişim tarihi: 14.08.2014.